

GULÁCSY LAJOS (1882-1932)

Várakozás I. (Schubert-dal?), 1905 körül

Olaj, vászon, 105x128 cm
Jelezve balra lent: Gulácsy L.

Kezdő ár: 15 000 000 Ft / 46 875 EUR
Becsérték: 30 000 000 – 40 000 000 Ft
Estimated value: 93 750 – 125 000 EUR

REPRODUKÁLVA:

- Szij Béla: Gulácsy Lajos. Corvina Kiadó, Budapest, 1979. 17. kép
- Szabadi Judit: Gulácsy Lajos. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2007. 121. kép
- Marosvölgyi Gábor: Gulácsy Lajos (1882-1932).
Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2008. 48. kép

Ódon szobában ablak mellett ülő, olvasásba merült fiatal nőt látunk régi századokat idéző csipkedíszes ruhában és főkötőben. A festmény hangulata több mint régies: történelmi. Az efféle archaizáló történelmi szemlélet mindig is hozzátartozott Gulácsy Lajos alkotómódszeréhez, sőt művészi világképének alapját képezte. Míg pályája első éveiben a preraffaeliták közvetítésével megtalált itáliai reneszánsz korába helyezte emlékképszerű alakjait, később előtérbe került a barokk és a rokokó frivol, játékos, dekadens világa.

Az ábrázolt kor a 17-18. század, a női öltözet, a szobabelső berendezése és az ablakon feltáru-
ló városlátkép alapján, helyszín esetében pedig leginkább Németalföld vagy Flandria jöhet szóba a csatornaparti szögletes házak, valamint a polgári környezet alapján. Gulácsy életművében a németalföldi festészet inspirációja elsősorban a 18. századi zsánerfestészet olyan alakjain keresztül mutatható ki, mint Adriaen Brouwer, David Teniers, Isaac van Ostade, akik a groteszk

ábrázolásmód forrásai voltak számára, hatásuk első sorban Na'Conxypan groteszk mesevilágában tűnik fel a népünnepélyek vaskos, vizuális humorának átvételével.

Ezzel szemben a tárgyalt képen ünnepélyes nyugalmat és poétikus festőiséget tapasztalunk. A Németalföldre jellemző gyakorlatiasan egyszerű környezetet Gulácsy szokatlanul letisztult kompozícióban, sötét alaptónusokból építkezve idézi fel. Festői előképeként olyan alkotások merülhetnek fel, mint Pieter de Hooch-nak a budapesti Szépművészeti Múzeumban őrzött *Levelet olvasó nő* (1665) című festménye. A flamand területeken az enteriőr-képeken belül külön alműfajjá nőtte ki magát ez a téma, melyeken visszatérő motívum az ablak előtt olvasó, levelet író, hangszeren játszó, vagy csak a távolba révedő nőalak. Ahogy Gulácsy festményén is, ezeken sem egy konkrét történet elbeszélése, hanem az intim hangulat és egy elmélyült állapot megragadása volt a cél.

1. Pieter de Hooch: *Levelet olvasó nő*, 1665
Szépművészeti Múzeum-Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

A kép szerkezete igen szabályos, időtlenül nyugodt, kompozíciós sémáját szemléletesen mutatja az ablakrács négyzetes osztása. Az egész képfelület a függőleges és vízszintes osztóvonalak mentén mezőkre tagolódik, erősen síkszerű; a fő mezőhatárolók: az asztal, az ablak (duplázva a káva és a keret miatt), a falsávok, a támlás szék és a padlósávok. Tovább tagolják az asztalt a fiókok, az ablakot a rácsok, a falsávot a burkolat, a széket az ülésdeszka és az oldalléc, a padlót a deszkák.

A merev szerkezetet már a kettős tagoltság is megmozgatja, de számos további megoldás lazít rajta. Egyrészt az ülő nő lágyan ívelő alakja rávetül erre a rácsszerkezetre, felülírja azt, szabálytalan foltja könnyedén oldja a séma zártságát. Fejének oválisára rímel a hátsó falon függő

képketert és az asztalon álló óra számlapja is. Másrészt a mezők az apró tárgyak és részletek finom átmenetével egymásba ékelődnek, határuk itt-ott átszakad: az asztallábak átnyúlnak a padlósávba, az asztali óra és az üvegvázába helyezett virág belóg az ablakzónába, az ablakpárkányról cserepes virágok hatolnak a négyszögű ablakrácsok közé. Az ablaküveg jobb sarkába akasztott függöny elmosza a rácssztás kontúrjait, és az ablakból látszódó vitorlás háromszögletű formája is megbontja az ablakmezők négyzetességét. De maguk az osztóvonalak sem mindig illeszkednek a horizontális vagy a vertikális tengelyekhez, hiszen a fiókok, az asztallap és a padlódeszkák vonala a perspektivikus szerkesztésnek megfelelően ferdén fut, és ez is dinamizálja a kompozíciót.

Az előtér nőalakja és az asztal a szűk térmélység hatására szinte rásimul a szoba falára. A síkszerű előtér után ugrásszerűen jelentkezik az ablakon át feltáruuló háttér távolba nyúló tájképe. A hirtelen váltás és az ablakkeret absztrahálja a látképet, amely eltávolítva a szoba realitásától szimbolikus térré minősül. Míg a nő átlós alakja lazítja a kompozíció feszességét, a kép rácsszerkezete is keretbe foglalja őt, ami a síkszerű előtérrel képszerű hatást kelt, ez pedig neki is szimbolikus jelentőséget kölcsönöz. A meleg barnákra hangolt, alapvetően sötét alaptónusú képen a masszív, súlyos (asztal, szék, falak stb.) és a törékeny, könnyű (ablaküveg, üvegváza, csipke stb.) anyagok puhán simulnak egymáshoz a fizikai és a lelki világ összhangjának megfelelően. A monokróm színvilág azonban

2. *Gulácsy Lajos: A művész áhítata, 1902*
Janus Pannonius Múzeum, Modern Magyar Képtár, Pécs

csak látszólagos, a sötét színezet mélyéből irizálóan élénk ecsetvonások bukkannak elő megcsillantva az ékszereket, átjárva az áttetsző csipkéket, üvegeket, átmelegítve a puha kéz és az arc bőrét.

Az enteriőrbe helyezett nő által sugárzott szimbolikus attitűd a Mária-képek ikonográfiáját idézi fel. Így a főkötő, a csipkés gallér és a fátolszerű függöny a szűzi ártatlanságra utal, az ablakon át a nő fejét beragyogó fény a transzcendencia jelenléte (amit glóriával egészít ki a nő feje fölötti ovális képeret), maga az ablaküveg és az üvegváza a szeplőtelen fogantatás jelképei (ahogy áteresztik a fényt anélkül, hogy az kárt tenne

bennük). A könyv és az olvasás pozíciója is az Angyali üdvözlés jelenetét idézi, mivel az angyal látogatásakor Mária éppen az Ótestamentumot olvasta. A hagyományos Mária-ikonográfia más jellegű motívumokkal is kiegészül. Az üvegvázában álló vágott és az ablakpárkányra helyezett cserepes virág a nő két állapotát mutatják, a lassan elmúló lányságot és a kialakuló anyaságot, ami a nő feltételezhető áldott állapotára vonatkozik. A látkép ennek megfelelően a hamarosan induló jövő képe, az asztali óra pedig az idő jelenlétére és jelentőségére figyelmeztet, vagyis az anyai várakozásra utal, amivel összhangban van a kép hagyományos címe.

SCHUBERT DAL

Ugyanakkor fölvehető a festmény esetében egy másik cím lehetősége is. Gulácsy 1904. szeptember 7-én, Beregszászról kelt levelében arról tájékoztatja anyját:

„Most én egy hollandi dolgot festek, egy nő hollandi díszben, a téli műcsarnoki kiállításra.”

Az említett tárlaton kiállított képek címe nem utal arra, hogy a kép elkészült, vagy elfogadták, de az 1905-ös Ferenc József-ösztöndíjra december 20-án benyújtott pályázatához mellékelt képek között az egyik a következő: *Nővérem (hollandi costumben)*. A kép azonosnak tűnik a levélben említettel. Emellett Gulácsy eladott képeinek jegyzékében is szerepel egy *Schubert dal* című kép, amihez a következő megjegyzést írja: *(Csipkefőkötős nő)*. A 61. számon szereplő képet Czelli Vilmos zilahi nagybirtokos, gyártulajdonos és az Erdélyi Múzeum Egyesület egyik alapító tagja vette meg 400 forintért. Ez az adat azért válik érdekessé, mert a Szentiványi-féle 1915-ös *Magyar képzőművészek lexikona* szerint az 1908-ban elnyert ösztöndíjat a *Schubert dal* című kép miatt ítelték oda Gulácsy Lajosnak. Tehát lehetséges, hogy az 1905-ben ugyanarra a pályázatra benyújtott művek között említett *Nővérem* azonos az 1908-ban említett *Schubert dallal*. Véleményem szerint megfontolandó a *Várakozás I.* című kép esetében, hogy ez a *Schubert dal*, még akkor is, ha ez nem volna azonos az 1904-ben és 1905-ben említett képekkel. Ennek látszólag ellentmond a monográfiákban látható 1906-os datálás, ám a kép letisztult formaképzése, aprólékos ecsetkezése, sima textúrája, klasszikusan szigorú kompozíciós

sémája is korábbi, 1905-ös készülési dátumot valószínűsít.

Többszöri sikertelen pályázata után tehát 1908. június 22-én egyhangúlag Gulácsy Lajosnak ítelték oda a 4800 koronás Ferenc József-festészeti ösztöndíjat, mely lehetővé tette észak-itáliai tanulmányújtát. A festő történelmi múltat és modern festőiséget ötvöző szemléletét – mely a most aukcióra kerülő festménynek is alapeszméje – jól jellemzik hitvallásnak is beillő szavai, amiket a díj elnyeréséhez benyújtott kérvényében írt le:

„A régmúlt idők örökké modern nagyjai a bázis, melyben gyökerez felfogásom. Ebből indul ki és végződik ott, hol az impresszionizmus ölelkezik az álmok vizionikus világával. – Találkozik egy naiv archaizmus a mai napok ideges vibrációjával, káprázatos sejtelmével, és létesül egy felfogás, mely merőben új, dacára annak, hogy a múlt törekvések egyik vagy másik elvét nem semmisíti meg, sőt igyekszik azt megértve, abból következtetni és értékesíteni a tanulmányok és nagy okulások eredményeit a saját érzésvilág keretén belül.”

Arra vonatkozóan, hogy a *Schubert dal* kifejezés mit is jelenthetett Gulácsynak, érdemes a Nyugatosokkal együtt fellépő Tormay Cécile *A régi ház* címen 1915-ben megjelent biedermeier családrégényét fellapozni, ahol az egyik főszereplő, Walter Ádám így nyilatkozik:

„Schubert, ő tavaszi eső. Sok apró csepp. Langyos, lágy csepp.”

Szerelmét, a szívesen éneklő Annát pedig *Schubert dalnak* nevezi, mint az egyszerű, de meghitt boldogság megtestesítőjét.

3. Gulácsy Lajos: *Dal a rózsatőről*, 1904 magányűjtemény

4. Gulácsy Lajos: *Csendélet ókulárával* Janus Pannonius Múzeum, Modern Magyar Képtár, Pécs

